

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-20>

УДК 658.821

РЕЙТИНГУВАННЯ УНІВЕРСИТЕТІВ: ОЦІНКА ТА НАСЛІДКИ

UNIVERSITIES' RATING: ASSESSMENT AND CONSEQUENCES

Кривцун Ірина Мирославівна
кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9599-659X>

Kryvtsun Iryna
National University Lviv Polytechnic

Метою дослідження є критичний аналіз сучасних методик рейтингування університетів та систематизація критеріїв оцінювання з врахуванням інтересів стейкхолдерів освітнього процесу. Попри критику у наукових колах, рейтингові оцінки за методикою *Times Higher Education*, *World University Rankings Quacquarelli Symonds* та *Shanghai Ranking Consultance* залишаються найпопулярнішими серед світових рейтингів університетів. Метою рейтингування є створення бази для порівняння та спрощення прийняття рішень у освітній сфері. Однак, складається враження, що цільова група популярних рейтингів навмисне залишається невизначеною, щоб створити видимість універсальності рейтингової оцінки. Спільними для методик критеріями рейтингування слугують якість освіти та викладання, бібліометричні показники та репутаційні характеристики. Однак, ці критерії не однакою мірою є цікавими абітурієнтам та викладачам, роботодавцям та провайдерам освітніх послуг. Окрім цього, в межах однієї і тієї ж цільової групи, наприклад освітніх закладів, є особливі вхідні параметри (галузь знань, величина університету, доступ до фінансування, доступність освіти тощо), які підвищують пріоритетність одних та нівелюють важливість інших критеріїв рейтингування.

Ключові слова: рейтинг університету, стейкхолдери освітнього процесу, критерії рейтингування, місія та візія університету.

The study purpose is a critical analysis modern university rating methods, systematization rating criteria taking into account the interests of all stakeholders. Despite significant criticism in academic circles, the *Times Higher Education*, *World University Rankings Quacquarelli Symonds* and *Shanghai Ranking Consultancy* remain the most popular among the world's university rankings. The rating purpose is to create a basis for comparison and simplify decision-making by certain target groups – stakeholders of educational process. However, one gets the impression that the target group of the mentioned ratings is intentionally left undefined in order to create the appearance of the rating assessment universality. Analysis of rating criteria made it possible to establish common evaluation parameters: quality of education and teaching, bibliometric indicators. However, these criteria are not equally interesting to applicants and teachers, employers and universities. In addition, within the same target group, for example, universities, there are special input parameters (branch of knowledge, university's size, access to financing, level of education affordability, etc.) that increase the priority of some and reduce the importance of other rating criteria. Despite the fact that for applicants, the rating and prestige of the university is an important criterion, for students who combine studies with work, or those who already have work experience, the importance of the education and teaching quality, employers' reputation are increasing. ARWU Ranking and THE Rankings have a different ratio between "educational" and "research" indicators – 50:40 and 30:60, respectively, and in QS Rankings and U.S.News Best Global Universities Ranking indicators education and teaching quality are not distinguished at all. Therefore, criteria and their importance reflect the different significance of integrated rating for a separate target group. The university's rating should be the consequence of following development strategy in accordance with the mission, vision and values declared by the university, and not vice versa.

Keywords: university rating, educational process stakeholders, rating criteria, university's mission and vision.

Постановка проблеми. Глобалізація ринку освітніх послуг змушує університети конкурувати за ресурси як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Критерієм конкурентоспроможності на кожному з них слугують високі рейтингові позиції університету

в міжнародних рейтингах. При цьому в медіа-просторі та наукових колах не припиняються дискусії щодо доцільності та неупередженості рейтингових оцінок. Намагаючись забезпечити прозорість рішень у освітній сфері, самі рейтинги стають непрозорими. Складається враження, що цільова група популярних рейтингів навмисне залишається невизначеною, щоб створити видимість універсальності рейтингової оцінки. Пропагування світовими рейтингами моделі «ідеального» університету та її наслідування спричинюють ізоморфізм, опортуністичні тенденції та домінування рейтингів над місією та візією університетів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останні роки є особливо плідними на наукові публікації на цю тематику. Із збільшенням уваги з'явилися також і прецеденти критики та заперечення саме з боку наукової спільноти [1]. Численну кількість тематичних наукових досліджень, а також методичних матеріалів, опублікованих рейтинговими інтернет-платформами, можна умовно розділити на групи: перша – знаходиться у пошуку універсальної методики рейтингування університетів, яка б незалежно від спеціалізації закладу, його величини, форми власності адекватно відображала б рейтинг та конкурентоспроможність університету [2–5]; друга – задається цілком порівняти методичні підходи між собою, встановити кореляційні зв'язки між параметрами оцінювання та створити підґрунтя для удосконалення діючих методик рейтингування [6–7]; третя – досліджує вплив рейтингових оцінок та реакцію університетів, наголошуючи на двоякій їх ролі: з одного боку, університет є тим, кого оцінюють, а з іншого, – він також є тим, хто може впливати на результати рейтингування, надаючи необхідну інформацію, взаємодіючи в медіа-просторі та соціальних мережах з цільовими групами та впливаючи на імідж закладу, а також стимулюючи критичний аналіз рейтингових методик у наукових дослідженнях та порушуючи питання про легітимність рейтингів [1; 8–11]; четверта – оцінює негативні наслідки рейтингування, які серед іншого проявляються в ізоморфізмі та домінуванні рейтингів над місією та візією університетів [12–13]; п'ята – порушує питання про доцільність рейтингування університетів взагалі, або ж вказує на те, що об'єктами рейтингування повинні розглядатись лише окремі підрозділи (факультети/ школи) чи спеціальності, або ж окремі дисципліни [14–15].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на зна-

чну кількість публікацій, багато авторів вказують на недосконалість популярних методик рейтингування та виділяють їх основне призначення – спрощення вибору університету в якості місця навчання. Проте, освітній процес є результатом взаємодії різних зацікавлених сторін, а тому рейтингове оцінювання (особливо те, яке позиціонує себе як універсальне) повинне доповнюватись критеріями з врахуванням інтересів усіх стейкхолдерів.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є критичний аналіз сучасних методик рейтингування університетів та систематизація критеріїв рейтингування з врахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін рейтинг (*англ.* – *ranking, rating*) хоча і має два тлумачення, однак найчастіше перекладається як рейтинг, тобто певна інтегральна оцінка, що враховує набір критеріїв, їх питому вагу та передбачає відповідну методику розрахунку [7].

Існує стільки методологій, скільки існує рейтингів [6]. Проте, незважаючи на різні підходи до рейтингування університетів, спільною їх рисою є врахування з більшою чи меншою вагомістю бібліометричних показників, якості навчання та викладання.

Питання про доцільність формування рейтингів університетів порушувалось ще у 2005 році [14]. Останні два десятиліття у наукових колах точаться дискусії з приводу неупередженості, валідності та прозорості рейтингових оцінок. Рейтинги університетів, покликані забезпечити прозорість рішень в освітній сфері, самі стають непрозорими. Попри це, рейтингування за методиками *Times Higher Education (THE Rankings)*, *QS World University Rankings Quacquarelli Symonds (QS Rankings)* та *Shanghai Ranking Consultance (ARWU Ranking)* залишаються найпопулярнішими серед світових рейтингів (табл. 1).

Метою рейтингування університетів є створення бази для їх порівняння та обґрунтування рішень, що приймаються в освітній сфері. Результати рейтингування повинні спрощувати прийняття рішення визначеними цільовими групами, запити на інформацію яких зумовлюють відповідні показники та математичну модель для створення рейтингу [14].

Різні цілі та інтереси зацікавлених сторін визначають відповідно і різні пріоритети, тому стейкхолдери у своїх рішеннях керуватимуться відмінними між собою критеріями рейтингування, а саме:

Таблиця 1

Порівняння методик рейтингування університетів

Academic Ranking of World Universities	Times Higher Education World University Rankings	QS World University Rankings	U.S.News Best Global Universities Ranking
Якість освіти (10%)	Якість викладання (30%)	Академічна репутація (40%)	Глобальна наукова репутація (12,5%)
Якість викладання (40%)	Якість досліджень (30%)	Репутація роботодавця (10%)	Регіональна наукова репутація (12,5%)
Результати досліджень (40%)	Кількість цитувань (30%)	Співвідношення викладачів/студентів (20%)	Аналіз бібліометричних показників (75%)
Ефективність капіталу (10%)	Міжнародна перспектива (7,5%)	Цитування на факультет (20%)	
	Трансфер знань (2,5%)	Частка іноземних викладачів (5%)	
			Частка іноземних студентів (5%)

Джерело: складено автором за даними [2–6]

– здобувачі вищої освіти – якістю освітніх послуг, перспективами працевлаштування, престижністю фаху, вартістю навчання та місцем розташування закладу;

– роботодавці – якістю практичної підготовки фахівців;

– університети – рейтингом структурних підрозділів/ освітніх програм, ринковою часткою університету, динамікою показника пропозиції зарахування, інтегральною рейтинговою оцінкою;

– інвестори – рентабельністю інвестицій, науковим та інноваційним потенціалом університету, інтегральною рейтинговою оцінкою;

– меценати/ ендаумент-фонди – затребуваністю, національною/ соціальною значущістю освітніх програм; науковим та інноваційним потенціалом університету;

– держава – виконанням акредитаційних вимог; затребуваністю фахівців, соціальною значущістю освітніх програм; науковим та інноваційним потенціалом університету; інтегральною рейтинговою оцінкою.

Аналіз критеріїв рейтингування *THE Rankings*, *QS Rankings* та *ARWU Ranking* дав змогу встановити спільні параметри оцінювання. Ними є якість освіти та викладання, бібліометричні показники. Окрім них, окремі методики рейтингування аналізують показники ефективності капіталу, перспективності міжнародної співпраці та глобальну / регіональну репутаційні характеристики. Примітно, що багато з параметрів, які використовуються для рейтингування, не є насправді незалеж-

ними та мають в окремих випадках сильні кореляційні зв'язки [6]. Це потенційно вказує на дублювання їх впливу на інтегральну рейтингову оцінку університету.

Критерії оцінювання, що застосовуються в методиках *THE Rankings*, *QS Rankings* та *ARWU Ranking*, не однаковою мірою є цікавими абітурієнтам та викладачам, роботодавцям та провайдерам освітніх послуг. Окрім цього, в межах однієї і тієї ж цільової групи, наприклад освітніх закладів, є особливі вхідні параметри (галузь знань, величина університету, доступ до фінансування, доступність освіти тощо), які підвищують пріоритетність одних та нівелюють важливість інших критеріїв рейтингування.

Наведені далі результати опитувань дають змогу проаналізувати серед іншого вплив рейтингової позиції університету на рішення абітурієнтів.

Так, відповіді студентів економічних спеціальностей Національного університету "Львівська політехніка" засвідчили, що рішення щодо вибору університету було зумовлене впливом низки факторів, серед яких 63,14% респондентів згадали поради батьків, друзів та знайомих; 62,2% – рейтинг університету; 50,3% – престижність спеціальності; 44,1% – віддаленість / місце розташування та 15,8% – інфраструктуру закладу освіти; 7,9% – вартість навчання; 6,3% – рекламну кампанію [16].

У дослідженні [6] зіставлено результати окремих опитувань китайських студентів та виявлено наступне: майже третина студен-

тів знала про рейтингові позиції університету; прогрес, досягнутий у рейтингових списках, мало або взагалі не вплинув на вибір студентами університету; якщо для окремих груп респондентів рейтингова позиція мала суттєве значення, то серед показників, за якими вони обирали університет, найважливішими згадуються наставництво, інфраструктура та загальна задоволеність, тоді як результативність досліджень є для абітурієнтів менш актуальною; місце університету в рейтингу оцінюється абітурієнтами подібно до інших показників, що визначають репутацію та якість.

Попри те, що для вступників рейтинг та престиж є вагомим критерієм при виборі університету, для студентів, які поєднують навчання з роботою, чи тих, що вже мають досвід працевлаштування або іншу вищу освіту, зростає вагомість показника якості освітніх послуг та репутації роботодавців. 34,9% респондентів зазначили, що поєднують навчання та роботу, причому 7,2% з них ствердно відповіли на запитання, чи допомогли у працевлаштуванні здобуті в університеті знання [16].

Університети, будучи орієнтованими на здобуття високих рейтингових позицій в рейтингах з високою вагомістю бібліографічних показників, зміщують центр уваги з якості викладання на якість досліджень. Високі показники цитованості та публікаційної активності безпосередньо свідчать про результативність дослідницької діяльності, однак, є лише сприятливим, але не достатнім чи безумовним фактором зростання якості освітніх послуг.

Недоліками рейтингування університетів, які найчастіше піддаються критиці, розглядають співмірність, прозорість та валідність рейтингових оцінок. Популярним аргументом проти рейтингів є те, що вони розбивають такі поняття як «якість викладання» та «результативність дослідження», спрощуючи показники, що не відображають складну реальність [1].

У багатьох дослідженнях [1; 8; 12–13] наголошують на негативних ефектах, які можуть

спричинити рейтингові оцінки, їх популяризація та наслідування:

– рейтингова конкуренція призводить до інституційного ізоморфізму, який кидає виклик не лише інституційним місіям, баченням та унікальності інституцій, але також впливає на якість практик на індивідуальному та інституційному рівнях [1];

– рейтинги університетів поглиблюють проблему нерівності та збільшують розрив у показниках результативності через пріоритетність фінансування університетів з вищою рейтинговою позицією;

– наслідування моделі університету світового класу поширює опортуністичні тенденції та обмежує наукову автономію університетів [1].

Висновки. Незважаючи на популярність, універсальність *THE Rankings*, *QS Rankings* та *ARWU Ranking* залишається під сумнівом. Попри невизначеність цільової групи, простежується орієнтація рейтингів на здобувачів вищої освіти: високий рейтинг є своєрідним тригером вибору університету в якості місця навчання. Однак, рейтинги *ARWU Ranking* та *THE Rankings* мають різне співвідношення між «навчальними» та «дослідницькими» показниками – 50:40 та 30:60 відповідно, а в рейтингових оцінках *QS Rankings* та *U.S. News Best Global Universities Ranking* показники, що характеризують якість освітніх послуг, безпосередньо не виокремлені, натомість розглядаються репутаційні характеристики університетів. Отже, набір критеріїв та їх вагомість у *THE Rankings*, *QS Rankings* та *ARWU Ranking* відображають різну значущість інтегральної рейтингової оцінки для окремих цільових груп. З іншого боку, некоректним є порівняння рейтингових позицій університетів з різною часткою дослідницької складової в діяльності. Тому, попри переваги рейтингового оцінювання, рейтинг університету повинен бути результатом (наслідком) дотримання стратегії розвитку згідно до місії, візії та цінностей, декларованих університетом, а не навпаки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Hamann Ju., Ringel L. The discursive resilience of university rankings. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00990-x>
2. Academic Ranking of World Universities (ARWU). Retrieved from: <https://www.shanghairanking.com/news/arwu>
3. Times Higher Education World University Rankings. Retrieved from: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>
4. QS World University Rankings. Retrieved from: <https://www.topuniversities.com/qs-world-university-rankings>

5. U.S.News Best Global Universities Ranking. Retrieved from: <https://www.usnews.com/education/best-global-universities/rankings>
6. Szluka P. Relationship between bibliometric indicators and university ranking positions. Retrieved from: <https://www.nature.com/articles/s41598-023-35306-1>
7. Кривцун І. М. Сучасні підходи до оцінювання конкурентоспроможності у вищій освіті. Retrieved from: DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-72>
8. Brankovic J., Hamann J., Ringel L. The institutionalization of rankings in higher education: continuities, interdependencies, engagement. Retrieved from: <https://doi.org/10.1007/s10734-023-01018-8>
9. Gerdin J., Englund H. Contesting commensuration public response tactics to performance evaluation of academia. Retrieved from: www.emeraldinsight.com/0951-3574.htm
10. Lim M. The building of weak expertise: the work of global university rankers. DOI: 10.1007/s10734-017-0147-8
11. Shahjahan, R. A., Grimm, A., & Allen, R. M. (2021). The "LOOMING DISASTER" for higher education: How commercial rankers use social media to amplify and foster affect. Higher Education. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-021-00762-z>
12. Nomanesi Madikizela-Madiya. What Is the Mission of This University? Te Question of Isomorphism and Quality Practices in the Era of Institutional Rankings. DOI: 10.1108/S2055-364120220000043009
13. Elken M., Hovdhaugen E., Stensaker B. Global rankings in the Nordic region: challenging the identify of research-intensive universities? Retrieved from: DOI: 10.1007/s10734-015-9975-6
14. Leberherz Carmen, Mohr, Cordula, und an. (2005). Wie brauchbar sind Hochschul-Rankings? Eine empirische Analyse Teichler, Ulrich [Hrsg.]; Tippelt, Rudolf [Hrsg.]: Hochschullandschaft im Wandel. Weinheim u.a. : Beltz 2005, P. 188–208. (Zeitschrift für Pädagogik, Beiheft; 50)
15. Marcelo M., Justin J. W. Powell (2019) Ratings, rankings, research evaluation: how do Schools of Education behave strategically within stratified UK higher education? DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-019-00440-1>
16. Опитування студентів економічних спеціальностей НУЛП «Якісна Освіта - Успішне Майбутнє», 2021. URL: <https://docs.google.com/forms/d/1yzJLDksYMAvWCmFNhcUb5rt-Hfw62cVlJsYXJx4qJT/edit>

REFERENCES:

1. Hamann Ju., Ringel L. (2023) The discursive resilience of university rankings. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00990-x>
2. Academic Ranking of World Universities (ARWU). Retrieved from: <https://www.shanghairanking.com/news/arwu>
3. Times Higher Education World University Rankings (THE). Retrieved from: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>
4. QS World University Rankings (QS). Retrieved from: <https://www.topuniversities.com/qs-world-university-rankings>
5. U.S.News Best Global Universities Ranking. Retrieved from: <https://www.usnews.com/education/best-global-universities/rankings>
6. Szluka P. (2023) Relationship between bibliometric indicators and university ranking positions. Retrieved from: <https://www.nature.com/articles/s41598-023-35306-1>
7. Kryvtsun I. (2023). Suchasni pidkhody do otsiniuvannya konkurentospromozhnosti u vyshchii osviti [Modern approaches to competitiveness assessment in higher education]. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-72> (in Ukrainian)
8. Brankovic J., Hamann J., Ringel L. (2023). The institutionalization of rankings in higher education: continuities, interdependencies, engagement. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-023-01018-8>
9. Gerdin J., Englund H. (2019). Contesting commensuration public response tactics to performance evaluation of academia. Retrieved from: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/AAAJ-09-2016-2717/full/html>
10. Lim M. (2018) The building of weak expertise: the work of global university rankers. DOI: 10.1007/s10734-017-0147-8
11. Shahjahan, R. A., Grimm, A., & Allen, R. M. (2021). The "LOOMING DISASTER" for higher education: How commercial rankers use social media to amplify and foster affect. Higher Education. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-021-00762-z>
12. Nomanesi M.-M. (2022). What Is the Mission of This University? Te Question of Isomorphism and Quality Practices in the Era of Institutional Rankings. DOI: 10.1108/S2055-364120220000043009
13. Elken M., Hovdhaugen E., Stensaker B. (2016). Global rankings in the Nordic region: challenging the identify of research-intensive universities? DOI: 10.1007/s10734-015-9975-6

14. Leberherz Carmen, Mohr, Cordula, und an. (2005). Wie brauchbar sind Hochschul-Rankings? Eine empirische Analyse Teichler, Ulrich [Hrsg.]; Tippelt, Rudolf [Hrsg.]: Hochschullandschaft im Wandel. Weinheim u.a. : Beltz 2005, P. 188–208. (Zeitschrift für Pädagogik, Beiheft; 50).
15. Marcelo M., Justin J. W. Powell (2019). Ratings, rankings, research evaluation: how do Schools of Education behave strategically within stratified UK higher education? DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-019-00440-1>
16. (2021) Opytuvannia studentiv ekonomichnykh spetsialnostei NULP «Iakisna Osvita – Uspishne Maibutnie» [Survey of economics students National University Lviv Polytechnic "Quality Education – Successful Future"]. Retrieved from: <https://docs.google.com/forms/d/1yzJLDksYMAvWCmFNhcUb5rt-Hfw62cVlJsYXJx4qJTo/edit>. (in Ukrainian)